

Səhman Quliyev
Magistrant

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
E-mail: quliyev.sehman.ecdl@gmail.com

Regionlarda turizmin inkişafının ölkə iqtisadiyyatında yeri

Xülasə: Regional iqtisadiyyatın inkişafında turizmin və onun böyüməsinə xidmət edə biləcək digər sektorların da fəaliyyəti danılmazdır. Turizm sektorunun inkişafı əlaqəli sahələrin yaranmasına, bölgələr əhalisinin həyat səviyyəsinin artmasına, iş yerlərinin açılmasına kömək edir, bölgənin iqtisadiyyatında və büdcəsində gəlirləri artırır.

Açar sözlər: regional, sosial-iqtisadi, iqtisadiyyat, turizm, turist

Turizm sosial-iqtisadi fenomen kimi iqtisadi münasibətlərin bazar aspektlərini və cəmiyyətin inkişafının sosial yönümlü məqsədlərini birləşdirir. Hal-hazırda turizm dünya iqtisadiyyatının ən dinamik inkişaf edən və yüksək gəlirli sahələrindən biridir, müvafiq ərazilərin sosial-mədəni inkişafında ən vacib amillərdən biridir. Turizm, bir tərəfdən sərbəst artım əsasında inkişaf edir, asudə vaxtın, əhalinin həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, bütövlükdə xidmət sektorunun böyüməsi, digər tərəfdən isə regional iqtisadi inkişaf üçün güclü katalizatorudur.

Turist zonaları xüsusi istirahət xüsusiyyətlərinin olması ilə səciyələnen məkanların məcmusu və təsirlik baxımından bir-birindən fərqlənən bölgələrdir.

ÜTT (Ümumdünya Turizm Təşkilatı) dünyanın 6 əsas turizm bölgəsini müəyyənləşdirir: Avropa, Amerika, Cənub-Şərqi Asiya və Okeaniya, Afrika, Yaxın və Orta Şərq, Cənubi Asiya.

Ərazilərin turizm baxımından bölgələrə ayrılması olduqca vacib məsələdir. Çünki, müəyyən ərazilər insanların rahatlanmaları və mədəniyyətlərini inkişaf etdirmələri üçün təbiətə ən az təsir göstərməsi şərtilə istifadə etməyə imkan verir.

Turist bölgələşməsinin daha da inkişaf etdirilməsi, inkişaf etməmiş yerlərdə turizm üçün yeni istirahət mənbələrini və digər şərtləri müəyyənləşdirməyə imkan verir. Müxtəlif istiqamətli yeni turizm məkanları müəyyənləşdirmək və ya yaratmaq, onların turizm ixtisaslarını düzgün müəyyənləşdirmək, oxşar şərtlərlə turizmin inkişafı təcrübəsini bir bölgədən digərinə ötürmək, müxtəlif turizm bölgələrinə fərqli şəkildə yanaşma tələb edir. “Hər bir ölkədə turizm səyahətlərinin motivi onun iqtisadi quruluşu, əhalisinin

yoxsulluq və zənginlik səviyyəsi, həmçinin turist xidməti haqqında ictimai fikrində əsas rol oynayır.”

Turistlərin regionlar üzrə bölünməsi xeyli çətinliklər törədir. Onun mürəkkəbliyinə iki aspektdən yanaşmaq olar:

- a) Dünya ərazisi, yəni bir-birinə bənzəməyən çox fərqli xüsusiyyətlərə malikdir;
- b) Regionlaşma demək olar ki, turizm obyektləri olmayan və ya zəif inkişaf etmiş məkanları əhatə etməlidir, lakin bunun üçün müəyyən şərtlər mövcuddur.

Müxtəlif ölkələrdə regional turizm xüsusiyyətlərinə aşağıdakılar daxildir:

1. Turizm baxımından coğrafi məkanın əsas xüsusiyyətləri (turizm bazarları və qonaqlıq bölgələrə münasibət, siyasi qeyri-sabit ərazilərə və “planetin isti nöqtələrinə” münasibət, qonşu ölkələr, habelə ərazidə olan dövlətlərlə münasibətlər) turistlərin əksəriyyəti tərəfindən istifadə olunan rabitə və s.);

2. Bölgənin təbiəti, iqlim şəraiti, rahatlıq səviyyəsi, istirahət mənbələrinin zənginliyi və müxtəlifliyi, onlardan istifadənin mümkünlüyü və məmunluq səviyyəsi;

3. Ərazinin təbii və mədəni-tarixi görməli yerlərlə doyması, onların əsas zonalara və turizm mərkəzlərinə münasibətdə birləşməsi və mövqeyi;

4. Turistlərin əksəriyyəti və perspektivli müştərilər üçün təbii və mədəni-tarixi attraksionların cəlbedicilik dərəcəsi;

5. Sahənin müasir rabitə görünüşü vəsaitlərinə əlçatanlıq səviyyəsi;

6. Bu əraziyə gəlmək və vaxtında qayıtmaq üçün lazımı xərclərin səviyyəsi;

7. Turistlərin səyahət üçün maliyyə mənbələri və xərclərin ümumi mənzərəsi;

8. Turizm infrastrukturunun inkişaf səviyyəsi

9. Turistlərə xidmət göstərən işçilərin ixtisaslaşma səviyyəsi;

10. Ərazinin turistləri qəbul etmək imkanları;

Bütün bu amillərin turizm sahələrinin formalaşmasında əhəmiyyəti eyni deyil. Qeyd etmək lazımdır ki, daxili turizm baxımından bir çox ölkələrin bölgələşməsi ümumiyyətlə beynəlxalq turizm baxımından üst-üstə düşür. Çünki vətəndaşları üçün maraqlı və əlçatan bir sahə xarici turistlər üçün az maraq kəsb edə bilər və ya çətin ola bilər. Və ya əksinə, turistlər üçün cəlbedici yerlər gündəlik həyatları səbəbindən yerli əhali arasında həmişə maraq oyandırmır. Buna görə də konsepsiyanı hər zaman müəyyənləşdirmək lazımdır: hansı turizm barədə danışırıq - daxili və ya beynəlxalq turizm.

Ümumdünya Turizm Təşkilatı turizm bölgəsini bir istehsalçı tərəfindən bir turist və ya bir qrup turistə satılan göndəriş vərəqlərinin (putevka) dəyəri istirahətin təşkili üçün zəruri olan xüsusi qurğular və xidmətlərin dəstəsinin formalaşmasına təsir göstərir. Təcrübədən, gəzinti motivindən və yaşayış

yerindən məsafədən asılı olaraq istirahətə gələnlər aşağıdakı parametrləri müəyyənləşdirir: mənzil, məkan, mənzərə ekskursiyalar və xidmətlər.

Turizmdə iqtisadi artımı təmin edən amillərdən biri kimi qənaətilik, ixracat və iqtisadi artım arasındakı əlaqələrin araşdırmasının nəticələrinə əsaslanır. Tədqiqatlar nəticəsində əldə edilən nəticələr qiymətləndirildikdə, turizm fəaliyyətləri ilə iqtisadi böyümə arasında güclü və müsbət bir əlaqənin olduğu görünür.

Regional turizmin inkişafı proqramına aşağıdakıların daxil olması məsləhət bilinir:

- regional turizmin bölgə iqtisadiyyatının digər sahələrinin inkişafına iqtisadi və sosial təsirini gücləndirmək məqsədi ilə dövlət və özəl sektorun müvafiq funksiyalarının müəyyən edilməsi;

- bölgənin inkişafının ekoloji, sosial-mədəni və infrastruktur vəziyyətinin real şərtlərinə əsaslanaraq turizmin inkişafının ərazi sərhədlərinin müəyyənləşdirilməsi;

- müvafiq inkişaf formasının, cəlb edilməli beynəlxalq və daxili turizm seqmentlərinin seçilməsi;

- turizm infrastrukturundan məqsədli istifadə yollarının müəyyən edilməsi;

Turizmin milli iqtisadiyyata töhfəsi tədiyyə balansındakı kəsrlərin bağlanması yolu ilə özünü göstərir. Beynəlxalq turizm fəaliyyətinin valyuta tələbinə və valyuta təklifinə artan təsiri sayəsində ölkələrin tədiyyə balans kəsirinin qarşılınmasına çalışılır. İllər üzrə təhlil edildikdə, turizm gəlirlərinin xarici ticarət kəsirini əhəmiyyətli dərəcədə maliyyələşdirdiyi diqqəti çəkir. Başqa bir diqqətəlayiq məqam, xüsusən böhran dövründə turizm sektorunun milli iqtisadiyyat üçün nə qədər vacib olmasıdır.

Turizmin regional inkişafa təsirlərini aşağıdakı kimi sadalamaq olar:

- Turizm sektorunda xidmət ixrac edə bilmək, geoiqtisadi aktivlər, sosial-mədəni sərvətlər, dəyərlər, hadisələr və müəyyən xidmətlər bölgə üçün valyuta mənbəyinə çevrilir.

- Bölgəyə gələn yerli və xarici turistlər tərəfindən edilən turizm xidmətləri istehlakı və artan turizm tələbatını ödəmək üçün yatırılan turizm sərmayələri həm turizm sektorunda, həm də bu sektora xidmət edən digər sektorlarda gəlirlərin artımına səbəb ola bilər.

Regional inkişafda, turizm sektorunun resurslardan səmərəli istifadə edilməsinin böyük yeri və əhəmiyyəti var. Xüsusilə bölgələrarası balanssızlığın aradan qaldırılmasında turizm sektoru, əhəmiyyətli rola malikdir. Kənd təsərrüfatı və sənayedə kifayət qədər qaynağa və inkişafa sahib olmayan, lakin zəngin turist təchizatı mənbələrinə sahib olan bölgələrin planlı və effektiv siyasəti nəticəsində turizm, tarazlı bir şəkildə inkişaf edəcəkdir.

Ədəbiyyat:

1. Məmmədov E.Q. Azərbaycanca turizm bazarının formalaşması və idarə olunmasının regional xüsusiyyətləri. Bakı “Gənclik” Nəşriyyatı-2013.-172 səh.
2. Soltanova H. Azərbaycan Respublikasında turizm və onun inkişafı. Monoqrafiya.AzTU-nun mətbəəsi.2015,475 səh.
3. Soltanova H. Turizmin əsasları. Dərs vəsaiti, “Mütərcim”, 2007.

Роль развития туризма в регионах и в экономике страны.

Резюме

На развитие региональной экономики и туристического сектора влияет связь со всеми отраслями и привлечение трудовых ресурсов. Развитие сектора туризма способствует созданию смежных отраслей, повышению уровня жизни населения региона, созданию рабочих мест и увеличению доходов в экономике и бюджете региона.

Ключевые слова: регион, социально-экономическое, экономика, туризм, турист

The role of tourism development in the regions in the country's economy

Summary

The development of the tourism sector contributes to the creation of related industries, improving the living standards of the region's population, job creation, and increasing revenues in the region's economy and budget.

Key words: region, socio-economic, economy, tourism, tourist